

Л.Анистратенко, соискатель
Институт филологии КНУ имени Тараса Шевченко, г. Киев

ЯВЛЕНИЕ СИНОНИМИИ В ЯПОНСКОЙ ЛИТЕРАТУРОВЕДЧЕСКОЙ ТЕРМИНОЛОГИИ

Исследуется явление синонимии в японской литературоведческой терминологии. Выясняются причины существования разветвленной системы синонимии в терминологии японского литературоведения; предлагается классификация синонимических единиц данной отраслевой терминологии.

Ключевые слова: японский язык, литературоведческая терминология, синонимия.

L.Anistratenko, postgraduate student

Institute of Philology, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv

PHENOMENON OF SYNONYMY IN JAPANESE LITERARY TERMINOLOGY

The phenomenon of synonymy in Japanese literary terminology is analyzed. The reasons of existing wealthy synonymy system in the terminology of Japanese literature are finding out. Also the classification of synonymy units is proposed.

Key words: Japanese language, literary terminology, synonymy.

УДК 811.521'282.3'27:82-31

І. Батюк, асист.,
Львівський національний університет
імені Івана Франка, м. Львів

ФУНКЦІЇ КАНСАЙСЬКОГО ДІАЛЕКТУ ТА ЙОГО ВЗАЄМОДІЯ З ЛІТЕРАТУРНОЮ МОВОЮ У ТВОРАХ ЮКІО МІШІМІ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНІВ «ПЛЕСКІТ ХВИЛЬ» ТА «ЗОЛОТИЙ ХРАМ»)

У статті розглянуто функції кансайського діалекту у романах Юкіо Мішімі «Плескіт хвиль» та «Золотий храм». Діалект використано як засіб правдоподібного зображення дійсності, передачі приналежності героїв до певного регіону та означення їхнього віку. У статті також зацентовано увагу на випадках переходу героїв-носіїв діалекту на літературну мову і можливих причинах цього.

Ключові слова: кансайський діалект, функції діалекту, літературна мова.

Японці послуговуються діалектами не тільки у щоденному спілкуванні, але і в художній літературі знаходимо чимало прикладів їх вживання. Цікаво, що діалект використовують не тільки письменники, які самі походять з регіону його побутування, але й ті, хто народився і виріс в інших місцевостях. Дослідник П. Ю. Гриценко виділяє два види текстів, які, на його думку, посідають проміжне місце між літературною мовою та діалектом: а) тексти, які автори дещо стилізують під діалект, однак загалом

орієнтуються на літературну норму, тому говіркові риси оцінюються як діалектизми; б) тексти, орієнтовані не на літературну мову, а на діалект, тому у них одиниці не диференціюються на діалектні і нормативні, а отже, говіркові риси не можна розглядати як діалектизми [1, с. 146-147]. Тексти Юкіо Мішіми «Плескіт хвиль» та «Золотий храм» належать до першої категорії.

Діалект у творах може використовуватися для означення територіальної приналежності героя, вказівки на його вік, соціальний статус, а також для передачі певного емоційного висловлювання [4]. Окрім того, діалект урізноманітнює мову персонажів, надає певного колориту художньому твору, оригінальності стилю письменника [2]. Діалектизми виконують також художньо-естетичні функції, оскільки «суттєвим компонентом оцінки художнього дискурсу виступає здатність читача відчувати стильові та жанрові відмінності літературної мови й усвідомлювати різницю між літературною мовою й мовою художньої літератури» [2].

У творі Юкіо Мішіми «Плескіт хвиль» (『潮騒』 *Shiosai*, 1954), в якому йдеться про життя людей на острові Утаджіма (тепер Камішіма, префектура Міе), в основу сюжету лягла історія кохання рибалки Шінджі Кубо та дівчини Хацуе Міяди, та перипетії, які постали на шляху до їхнього щастя. Перед написанням твору письменник відвідував острів для збирання матеріалу і для ознайомлення зі щоденним побутом місцевих жителів. У мові героїв автор використав діалект, першочерговою функцією якого було якнайвірогідніше передати особливості мови героїв з району Кансай, щоб надати твору більшої реалістичності. Було б дивно, якби прості селяни на острові у щоденному спілкуванні послуговувалися виключно літературною мовою. Уже з перших сторінок роману Мішіма використовує у діалозі Шінджі та його матері діалектні елементи, аби ввести читача в атмосферу селянського життя: 「台長さんは喜んでたやろ」「おお、家へ上がれ上がれ言うて、ココアちゅうもん、よばれてきた」 [14, с. 232] “*Daichou san wa yorokondota yaro*” “*Oo, uchi e agare agare yuute, kokoa chuumon, yobarete kita*” «Доглядач, певно, втішився?» «Еге ж. Кликав у хату пригоститися какао». Діалектний елемент *やろ yaro* можна співвіднести з *だろ daro*, що є скороченою версією *だろう darou* літературної мови [7, с. 13]. У кансайському діалекті дієслово 言う *yuui* «казати» у *te*-формі змінюється на 言うて *yuute*. Довгота голосних також з’являється не тільки у *te* – формі, але й у *ta* – формі дієслів, третя основа яких закінчується на *u* [10, с. 17].

Поряд з головним героєм Шінджі, автор увів у текст Ясуо Кавамото. Протиставлення між обома хлопцями Мішіма підкреслив тим, що Ясуо володів літературною мовою, але характеристику його автор подав не зовсім у позитивному ключі, а описав його як ліниву та розбещену людину, яка уміла прилаштуватися до оточення. Один з проявів цього бачимо у такій цитаті: 彼は東京の女大学生に標準語を使ってみせるのが得意であった [14, с. 253]. *Kare wa Tyoukyou no onna daigakusei ni hyoujungo wo tsukatte miseru no ga tokui de atta*. Він уміло продемонстрував студентці з Токіо своє володіння літературною мовою [Переклад наш]. З цієї цитати видно, що герой хотів підлаштувати свій мовний стиль на догоду співбесідниці, і проявити таким чином свою освіченість та заімпонувати їй. Ще й на зібраннях молоді хизувався володінням літературною мовою, оскільки взяв на себе функцію ватажка: 彼は標準語を巧みに;

喋った [14, с. 237]. *Kare wa hyoujungo wo takumi ni shabetta*. Він розмовляв правильною літературною мовою [Переклад наш]. Згідно теорії мовної акомодатії (Communication Accommodation Theory (CAT)), розробленої професором комунікативістики Г. Джайлзом та його колегами, люди у спілкуванні можуть пристосовувати свої мовні стилі один до одного, щоб позитивно налаштувати слухача до себе, отримати певне соціальне схвалення і підтримати міжособистісний контакт [3, с. 413]. Або навпаки, можуть послуговуватися різними стилями, щоб збільшити соціальну дистанцію між учасниками спілкування [5, с. 68].

На протигагу Ясуо, Шінджі переважно не використовував літературну мову у щоденному спілкуванні, і Мішіма зобразив його як доброго та роботящого хлопця. Перехід Шінджі на літературну мову відбувся, коли той звернувся з молитвою до божества: 『神様、どうか海が平穏で、漁獲はゆたかに、村はますます栄えてゆきますように！わたくしはまだ少年ですが、いつか一人前の漁師になって、海のこと、魚のこと、舟のこと、天候のこと、何事をも熟知し何事にも熟達した jc2 hps14 oadsup 14すぐ;優れたものになりますように！...』 [14, с. 238] “*Kamisama, douka umi ga heion de, gyokaku wa yutaka ni, mura wa masumasu sakaete yukimasu you ni! Watakushi wa mada shounen desu ga, itsuka ichinin mae no ryoushi ni natte, umi no koto, sakana no koto, fune no koto, tenkou no koto, nanigoto wo mo jukuchi shi nanigoto ni mo jukutatsu shita sugureta mono ni narimasu you ni!*” «Божества, пошліть моря спокійного, щедрого улову та процвітання селу! Я ще малий, але колись стану справжнім рибалкою, тому допоможіть мені набратися досвіду та знань про море, рибу, човни, погоду, щоб бути майстром у цій справі» [Переклад наш]. Таким чином письменник підкреслив перевагу літературної мови над діалектом як вищої форми спілкування, якою слід звертатися до невидимого світу. На такий вибір Мішіми частково могло вплинути його токійське походження. Для шанобливого прохання письменник використав ввічливі форми. На нашу думку, якби герой звернувся діалектом, то це вказувало би на рівність людини та божеств, і розцінювалося як демонстрація неповаги до останніх. Це підтверджує думку американського лінгвіста Е. Хаугена про те, що діалект не може виконувати стільки функцій, що й мова у суспільстві [6, с. 927]. Стандартна мова, як інструмент релігійного братерства, може винагороджувати своїх мовців у майбутньому [6, с. 933]. Тому, сподіваючись на ласку богів, Шінджі і перейшов на літературну японську.

Перехід героїні Хацуе на літературну мову спостерігається у цитаті, де вона звертається до матері Шінджі, причому остання відповідає їй діалектом, оскільки належить до старшого покоління, яке зазвичай послуговується ним у щоденному мовленні. Цікаво те, що Хацуе говорить літературною з помилками, оскільки вжите нею *oeru* – скромний еквівалент *iru* «бути», у пасиві у кансайському діалекті, як відомо, використовується як шанобливе дієслово: 「新治さん、おられますかあ？」 「今し、かえって来たと思うたら、また出てったが」 [14, с. 245] “*Shinji-san, oraremasuka?*” “*Imashi, kaette kita to omoutara, mata detetta ga*” «Шінджі є?» «Та він щойно прийшов, і одразу кудись вийшов» [Переклад наш]. Діалектизм *今し imashi* і «щойно» вживається як на території району Кансай, так і Канто [8; 13, с. 91]. Слід зазначити, що у мові матері наявні деякі елементи, які не цілком відповідають кансайському

діалекту. У цитаті дієслово 思う *omou* «думати» у формі *たら* *tara* набуває такого звучання – 思うたら *omoutara*, що не збігається з літературним відповідником 思ったら *omottara* та 思おたら *omootara* кансайського діалекту [9, с.5].

У романі «Золотий храм» у сюжетну канву лягла подія, яка шокувала не лише Кіото, а й людей в усюму світі, хто захоплювався традиційною культурою Японії – це було спалення Кінкакуджі монахом-прислужником при храмі. Мішіма досліджує у творі хворобливий світ психічно невірноваженого юнака Мідзогучі, зображує не тільки пошуки ним своєї внутрішньої індивідуальності, а й прагнення до ідеалу.

У деяких висловлюваннях героїв твору наявний діалект. Наприклад, батько Мідзогучі, як представник старшого покоління, послуговується ним замість літературної мови: 「關米ではないさかいにな。jc2 hps14 oadsup 13だんか、檀家の志だから、よろこんでもろたらええのんや」 [14, с. 322] “*Yamigome de wa nai sakai ni na. Danka no kokorozashi dakara, yorokonde morotara ee no n ya*”. «Цей рис не з чорного ринку. Це пожертва парафіян, тому можеш сміливо куштувати» [переклад наш]. *さかい* *sakai ni* має таке ж значення, як *い* *ka* літературної мови [12, с. 363]. У цитаті вжито *や* *ya* замість літературної дієслівної частки *だ* *da*, а також діалектизм *ええ* *ee*, який є аналогом літературного *いい* *ii* [7, с. 25]. У цитаті також вжито *もろ* *morota*, що має літературний відповідник *もら* *moratta* «отримав» [11, с.255]. Тут діалект використано для вказівки на вік людини. Далі батько ще висловився про касира та контролера при вході до храму Кінкакуджі: 「この次来るときは、又変わってるんやろな」 [14, с. 322] *Kono tsugi kuru toki wa, mata kawatteru n yaro na*. «Як прийдемо наступного разу, вони, мабуть, знову поміняються» [Переклад наш]. Діалектний елемент *や* *yaro* уже було розглянуто вище.

У романі «Золотий храм» є цитата, де змальовано прагнення Мідзогучі спілкуватися незвичною йому літературною мовою, що викликає негативну реакцію героя Кашівагі:

「一寸、今の講義でわからんところを、教えてもらおうと思って」と私は吃り吃り、標準語で言った。大学へ入ったら、標準語を喋ろうと思っていたのである。柏木は、「何を言っているのかわからん。吃ってばかりいて」といきなり言った[14, с. 361]。 “*Chotto, ima no kougi de wakaran tokoro wo, oshiete moraou to omotte*” *to watashi wa domoridomori, hyoujungo de itta. Daigaku e haittara, hyoujungo wo shaberou to omotte ita no de aru. Kashiwagi wa, “Nani wo itte iru no ka wakaran. Domotte bakari ite” to ikinari itta*. «Перепрошую, я дещо не зрозумів з лекції, чи не могли б ви пояснити?» – запитав я літературною мовою, сильно заїкаючись. Після вступу до університету постановив спілкуватися літературною мовою. На що Кашівагі відказав: «Я не розумію вашого базікання. Лише одне заїкання» [переклад наш]. Мідзогучі прагнув показати свою освіченість перед Кашівагі і сподобатися йому, тому і використав літературну мову. А те, що Кашівагі так безсоромно його принизив, свідчить, що йому абсолютно не до вподоби була така спроба вирізнитися, і причиною такого ставлення не було заїкання, як це може видатися на перший погляд. Два герої походили з одного району. За текстом Мідзогучі народився на мисі Наріу, а потім оселився у селі Шіраку неподалік від Майдзурі префектури Кіото. Кашівагі був з

округу Санномія міста Кобе префектури Хього. Отже, обидва були з району Кансай, де вживається однойменне нарчіччя.

У статті розглянуто функції кансайського діалекту у творах Юкіо Мішіми. Основну увагу зосереджено на діалогічному мовленні героїв. Проаналізовано певні психолінгвістичні фактори використання героями діалекту та літературної мови. Одержані результати можуть бути підґрунтям для подальших досліджень з поданої теми.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Гриценко П.Ю. Діалектизм / П.Ю. Гриценко // Українська мова. Енциклопедія. [редкол.: Русанівський В.М. (співголова), Тараненко О.О. (співголова), Зяблюк М.П. та ін.]. – К.: Вид-во „Укр. енцикл.” ім. М.П. Бажана, 2004. – С. 146–147.
2. Єрмоленко С. Говіркове багатоголосся сучасної української прози [Електронний ресурс] / С. Єрмоленко // Українознавство. – Київ, 2008. – № 1. – С. 198-205. – Режим доступу:<http://archive.nddiuvi.org.ua/fulltext.html?id=1231>
3. Жукова И. Н. Словарь терминов межкультурной коммуникации / И. Н. Жукова, М. Г. Лебедько, З. Г. Прошина, Н. Г. Юзефович. – Москва: ФЛИНТА: Наука, 2013. – 632 с.
4. Чукшис В. А. Функции венского диалекта в произведениях современной австрийской художественной литературы [Электронный ресурс] / В. А. Чукшис // Вестник Волгоградского государственного университета. Серия 2, Языкознание. – Режим доступа: <http://cyberleninka.ru/article/n/funktsii-venskogo-dialekta-v-proizvedeniyah-sovremennoy-avstriyskoy-hudozhestvennoy-literatury>
5. Concise Encyclopedia of Pragmatics / [editor J. L. Mey]. – Oxford: Elsevier, 2009. – 1180 p.
6. Haugen E. Dialect, Language, Nation [Electronic resource] / E. Haugen // American Anthropologist. New Series. – Blackwell Publishing, 1966. – Vol. 68, No. 4. – pp. 922-935. – Access mode: https://alopro.files.wordpress.com/2010/05/haugen_1_d_n.pdf
7. Palter D. C., Slotsve K. Kinki Japanese. The dialects and culture of the Kinki region / D. C. Palter, K. Slotsve. – Tokyo: Tuttle Publishing, 1995. – 176 p.
8. 伊勢の方言 [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.japonum.com/link11.cgi>
9. イナムダーアビジット. 方言比較研究: 広島弁・関西弁・標準語 [Electronic resource] / イナムダーアビジット // 日本語・日本文化研修プログラム研修レポート集. – 広島大学国際センター, 2014. – 29期巻. – 1-14 頁. – Access mode: https://ir.lib.hiroshima-u.ac.jp/files/public/38685/20151225162540764750/ReportJTP_29_1.pdf
10. 大西拓一郎. 現代方言の世界 (シリーズ〈現代日本語の世界〉) / 大西拓一郎. – 朝倉書店, 2008. – 第6巻. – 121 頁.
11. 真田信治. 日本における危機に瀕した方言の研究課題 [Electronic resource] / 真田信治 // 消滅の危機に瀕した言語の研究の現状と課題. 国立民俗学博物館調査報告 / [崎山理] 国立民俗学博物館-2003. – № 39. – 243-256 頁. – Access mode: http://ir.minpaku.ac.jp/dspace/bitstream/10502/1574/1/SER39_015.pdf
12. 谷本尚. 日本方言辞典. – 北京: 北京出版社, 1990. – 623 頁.
13. 都道府県別・全国方言辞典CD付き / [編者: 佐藤亮一]. – 東京: 三省堂, 2009. – 480 頁.
14. 三島由紀夫. 三島由紀夫集 新潮日本文学45. – 東京: 新潮社, 1971. – 681 頁.

И. Батюк, асист.,
Львовский национальный университет имени Ивана Франко, г. Львов

ФУНКЦИИ КАНСАЙСКОГО ДИАЛЕКТА И ЕГО ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ С ЛИТЕРАТУРНЫМ ЯЗЫКОМ В ПРОИЗВЕДЕНИЯХ ЮКИО МИСИМЫ (НА МАТЕРИАЛЕ РОМАНОВ «ПЛЕСК ВОЛН» И «ЗОЛОТОЙ ХРАМ»)

В статье рассмотрены функции кансайского диалекта в романах Юкио Мисимы «Плеск волн» и «Золотой храм». Диалекты использовано как средство правдоподобного изображения действительности, передачи принадлежности героев к определенному региону и обозначению их возраста. В статье также внимание акцентировано на случаях и возможных причинах перехода героев-носителей диалекта на литературный язык.

Ключевые слова: кансайский диалект, функции диалекта, литературный язык.

I. Batiuk, teaching assistant
Ivan Franko National University of Lviv, Lviv

FUNCTIONS OF KANSAI DIALECT AND ITS INTERACTION WITH THE LITERARY LANGUAGE IN THE WORKS WRITTEN BY YUKIO MISHIMA (BASED ON THE NOVELS “THE SOUND OF WAVES” AND “THE TEMPLE OF THE GOLDEN PAVILION”)

This article deals with some functions of Kansai dialect in the novels “The Sound of Waves” and “The Temple of the Golden Pavilion” written by Yukio Mishima. Dialect is used for plausible representation of reality, indicating the particular region to which characters belong and their age. Special attention is paid to the usage of literary language in the character’s speech and possible reasons of this.

Key words: Kansai dialect, functions of dialect, literary language.

УДК 94(477)“1917/1994”

Ю. Боярчук, магістрант,
Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка, м. Київ

КОНЦЕПТИ «СОРОМ» І «ВИНА» В ЯПОНСЬКІЙ ЛІНГВОКУЛЬТУРІ

Статтю присвячено аналізу поняття «лінгвокультурний концепт» і розгляду виявлених у ході дослідження положень на прикладі концептів «сором» та «вина» у японській лінгвокультурі.

Ключові слова: лінгвокультура, мовна картина світу, концептосфера, концепт, лінгвокультурний концепт, сором, вина, лінгвокультура Японії.

Вивчення будь-якого лінгвокультурного концепту як одиниці мовної картини світу представляє цінність для виявлення особливостей культури і світобачення конкретної лінгвокультурної спільноти. Тим не менше, існують концепти, які мають особливу значимість у когнітивному просторі і в культурі мовної спільноти. Подібними